

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

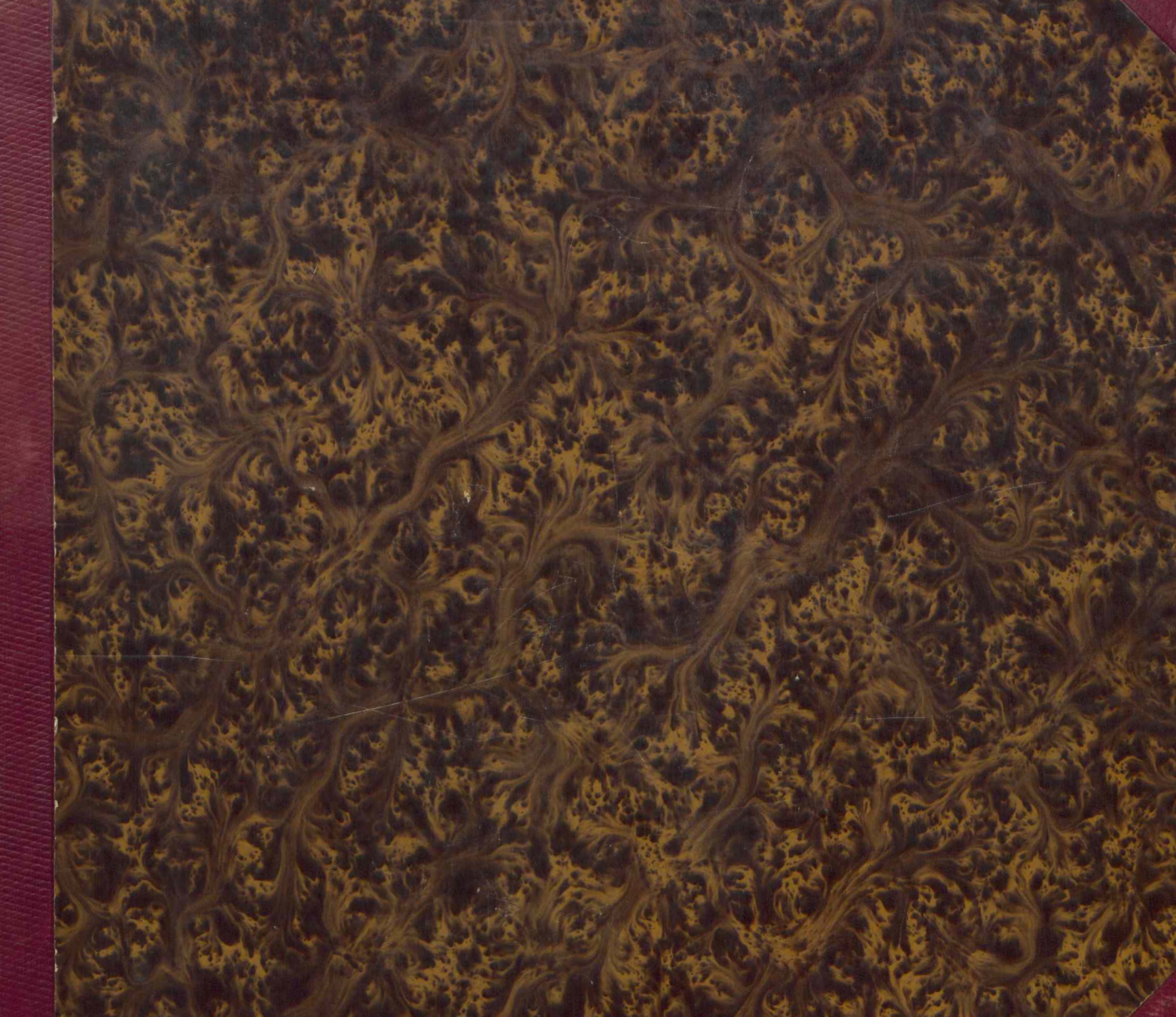
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

A. Richardt del.

C. A. Engelstr.

L. W. Engelstr. a. H. Engelstr. sculp.

N Ö R H O L M
i Jylland.

N Ø R H O L M

i Jylland.

I Midten af det 14de Hundrebaar tilhørte nogle Holme, Enge og Marker i Thorstrup Sogn, Øster-Horne Herred og det nuværende Ribe Amt, Hobde og Tirstrup Kirker; sandsynligvis have de oprindelig hørt til Guden Tyrs Hov (Gudehus). Sep Thomasen, hvis Faber var Thomas Iversen til Bydumgaard, og som var af den St, der førte 3 Roser i Vaabenet og senere kaldte sig Lange og Munk, var den første Ejer af Hovedgaarden Nørholm; det er sandsynligvis ham, som har taget disse Ejendomme fra Kirkerne og opført Borg Nørholm paa en af hine Holme. Hans Søn Jonas Jakobsen til Nørholm var 1389 Væbner og 1399 Ridder. I Ribe Domkirke stiftede han et Alter, ved hvilket der skulde læses Sjælemesser for ham, Hustru og Børn. Han døde i Maj 1405. Aaret efter i August Maaned maatte hans Enke Fru Elisabeth Rosenkrands og hendes Søn Jens Jonsen paa Slottet i Barde møde for Dronning Margrete og Kong Erik, og da frabøntes dem paa Kongens Kettering de Grunde, hvorpaa Hovedgaarden, Ladegaarden og Møllen stode, hvilke tilbødtes Kirken igjen; en anden Del af Ejendommen tilbødtes Kronen som Skattejord, og Ketten tilsaandt dem at ubrede Bøde til Kronen, fordi der saa længe havde været bhaget her. Nørholm blev staaende, dog ikke i Følge Ejernes Ret, men af Dronning

Margretes Naade. Denne affjødte Kirken dens Ret til Gaardens Grund og de nærmest liggende Borde. Fæstningsværkerne nebrød hun vist nok i Forvejen. I Aaret 1433 stadfæstede Fru Elisabeth sin afdøde Egtefælles Gave til Domkirken og lagde mere Gods dertil. Hendes Sønner Jens og Klaus Jonsen havde vel allerede den Gang i det mindste Del i Gaarden. Den sidst nævnte levede endnu 1440. Hans Datter Somfru Anne giftede sig med Hr. Strange Nielsen, der saaledes allerede 1444 var Nørholms Ejer. Under Kongerne Christiern den første og Hans sendtes han stundum i Rigets Frende til Sverige og Norge, ligesom han ogsaa havde andre vigtige Hverv. Skiftet efter ham holdtes 1490. Hans Sønner vare Ebbe Strangeesen, en af Rigens Hovmesters Povel Lagmands Mordere, og Klaus Strangeesen; af disse døde den første omtrent 1508, den sidste omtrent 1514, og hans Enke Fru Karine Pedersdatter Væbner af Drumgaard ejede længe i Forening med sine Børn Nørholm Hovedgaard. I hendes Tid gjorde Lensmanden Ejler Bryffe paa Kronens Begne Krav paa Nørholm med Tiliggende i Følge et Ringsvidne af Øster Herreds Ting af Aar 1518. Vel traf man Sagen i Langdrag; men endelig fik Lensmanden 1522 kongeligt Paabud om at annamme Gaard og Gods. Dog kunde Fru Karine

N Ø R H O L M

i Jylland.

beholde denne Ejendom, hvis hun vilde afftaa som Gøbtgjævelse derfor 3 Gaarde i Vesterby og 1 Gaard i Annum og udrede 1000 Gylden. Kort efter forlob Kongen Riget; men lige fuldt maatte Fru Karine og hendes Sønnen Niels og Thorkel Klavsen indgaa Magefliste med Kronen, i Følge hvilket de fik al den Rettighed, Domkirken og Kapitlet i Ribe havde i de Volde, som Nørholm laa paa, og i Agre og Enge deromkring, i Møllen, Møllestedet og Møllebammen neden for Nørholm, i Varde Aa og i nogle andre Agre og Enge omkring Gaarden tillige med alt det, som Hr. Jonas Jakobsen og hans Enke Fru Elise og deres Søn Sep Jonsen havde haft i sit Værg, al den Met, Domkirken og Kapitlet havde i Gaardsstedet Kræstbæk med tilhørende Agre og Enge foruden andre Agre og Enge foran Nørholm Mølle ved Varde Aa og indtil Rybad og endelig al den Met, Tistrup og Høbbe Kirker havde i de omtalte Volde, Agre og Enge og i Forbovgen. Dermed var endelig Sagen afgjort.

Nørholm tilhørte derpaa Niels Klavsen og efter ham Broderen Otte Klavsen. Med Varde Borgere havde sidst nævnte Strid om en Mølle, de havde opført foran Byen, og som gjorde Slæde paa hans Enge og Hjørter; 1542 fæstede den Dom, at Nørholms Ejere skulde deraf nyde Halvdel af Vandgilde, Fæste og Herlighed og, hvis den forsalbt, have Ret til aldeles at afbryde den. 1558 havde han Strid med Biskop Hans Tausen, fordi han uden bennes Samtykke og de andre Sognemænds Medvirkning havde kaldet en Præst til Thorstrup Kirke. Livens Overtro kunde Otte Klavsen ikke frigjøre sig for. Nogle Troldfolk, heber det i et Kongebrev af 1563, havde udloget en Mand ved Navn Bertel Nielsen som den, der havde forjort Otte Klavsens Hustru og Børn, hvilket denne havde berettet for Kongen; Bertel Nielsen havde et Aars Tid været borte, men var kommen igjen, greben og fængslet; Lensmanden skulde nu i Otte Klavsens Nærværelse lade ham pinlig forhøre og derpaa lade Dom gaa over ham. Otte Klavsen døde i Ribe den 7de September 1577 og fik sit sidste Hvilested i Tistrup Kirke; paa en i Bæggen i denne Kirke indmuret Gravsten ere hans og hans Hustrus Figurer ubrugne i Legemsstørrelse. Den sidst nævnte var Fru

Dorthe Daa, der efter hans Død giftede sig med Dve Suel til Kjelgaard. Nørholm arvede Otte Klavsens Søn Klaus Strangesen, der var den sidste af sin St. Han døde den 9de Marts 1596 og er begravet i Thorstrup Kirke under Alteret. Han havde 1589 givet en Altartable til Kirken, imod at faa dette Gravsted for sig, sin Hustru og sine Børn. Hans Enke Fru Anne Stram gav 1599 en Klokke til Thorstrup Kirke. Ved sit Giftermaal med deres Datter Somsfru Karen, der efter en gammel Skægtetog ikke stiftede sig vel, blev Hans Lange, hvis Fader var Christen Lange til Braamminge, Ejer af Nørholm. To af deres Børn bare sig endnu værre end Moberen, efter som Sønnen maatte forlade Fædrelandet 1627 og Datteren mistede Livet ved Bøddelens Haand Aaret efter; de havde gjort sig skyldige i Blodskam. Aar 1631 folgte Hans Lange Nørholm og flyttede til sin anden Hovedgaard Lunderup.

Rjøberen var Iver Bind, senere Lensmand paa Dalum Kloster og Ridder. Han fik Skjæde paa Gaarden den 15de September 1631, tilkjøbte senere meget Bøndergods og ligeledes Agerfros Hovedgaard, som derefter har hørt under Nørholm. Til dette sit Gods fik han Birketret. Ved hans Død i Aaret 1658 arvede Sønnen Christian Bind Nørholm med 170 Ldr. 1 Skpe. Hartorn Bøndergods, hvilket led meget under Krigen; Ejersens Aar vare derfor ifsum maadelige. Han døde i Februar 1777 og fik sin Grav i Thorstrup Kirke. Hans Enke Fru Mette Krabbe, Datter af Hr. Iver Krabbe til Sundersledholm, var senere gift med Frederik v. Lüchow til Bispebjerg og døde 1681. Hendes Dattermand Christian Wille til Døbak (i Skaane) maatte den 14de Januar 1686 for Gæld udkøbe Gaarden til Landsdommer Jens Lassen, der en kort Tid var Ejer af en stor Mængde Bøndergods, hørilandsk Dalum og St. Knuds Klosters Gods i Fyn; han døde 1706. Sønnen Kapitan Frederik Lassen, hvem Nørholm tilfaldt ved hans Død, maatte i Følge Dom af 1717 afftaa 5 ham tilhørende Kirker og tillige udrede Kirkerens Indtægter siden 1701. I April 1716 pantsatte han Nørholm for 12,000 Rdlr. Kroner til Peder Benzøn, hvis Dattermand Oberste Povel Rosenørn til Mejsgaard 1725 opfagde denne Kapital, og da den ikke udrededes, skillede

NY Ø R H O L M

i Jylland.

Gaarden til Salg den 19de og 20de November 1726. Da kjøbtes 395 Ldr. 3 Sgr. „ Føl. 2/4 Alb. Hartkorn for 14,220 Rdlr. Kroner. Den ny Ejer var Stefan Nielsen Ehrenfeld til Endrupholm og Lunderupgaard. Han havde ved at gjøre et rigt Giftermaal og ved Driftlighed samlet sig en stor Formue og havde 1719 kjøbt sig et Abelsbrev; men hans Eftermæle var ingenlunde det bedste. I Martz 1741. fik han en brad Død paa Endrupholm og blev begravet i Nykirke.

Christian Frederik Teilmann, Justitsraad og Amtmand over Lundenæs og Bøvling Amt, giftede sig i November 1742 med hans Enke Marie Schulk, hvis Fæder havde været Forvalter over Lundenæs Amt, og blev saaledes Ejer af store Gøder. I sin Ungdom havde han været Huslærer hos Løgger Keenberg paa Ristrup, hvis ældste Datter Kirstine Marie var hans første Hustru; hun døde 1734. I Aaret 1711 blev han Sekretær i Rancekjet og kjøbte siden Herregaarden Skrumåger; 1724 blev han Amtmand. Med sin anden Hustru oprettede han et Testament 1744, i Følge hvilket hans Dørn, om hun end overlevede ham, skulde arve hende. To Aar efter forlod hun denne Verden og blev begravet i Nykirke hos sin første Mand, hoorimod Teilmann, der døde i Januar 1749, fik sit sidste Hvilested ved sin første Hustrus Side i Sønder-Bork Kirke. Gøderne deltes imellem hans tre Sønner, af hvilke Andreas Charles Teilmann arvede Nørholm, Lunderupgaard og Agerfrog. Tillige med sine Brødre fik han Abelsbrev den 31te Maj 1751. I sin Ungdom havde han studeret Theologi og blev senere en dygtig Landmand. Paa Nørholm var Besætningen omtrent 1760: 22 Heste, 56 Køer, 163 Stude og 200 Saar. Ved Gaarden anlagde han et Teglværk. 1768 vilde han sælge sine Gaarde, men fandt ingen Kjøber. Som Ven af Bondefriheden deltog han i Striden om denne Sag og Fæstesagen baade 1771 og 1786 og de følgende Aar, ligesaa og om Umblytning og lignende vigtige Spørgsmaal. Han døde som gammel Ungkarl den 27de Juli 1790, efter den 2den Februar s. A. at have oprettet Nørholm, Lunderupgaard og Agerfrog til et Stamhus for sine Søskendes Efterkommere paa Kvindesiden. Agerfrog er senere afstykket i 3 Bøndergaarde.

Hans Søsterdatter Christiane Marie Wormskjold, Datter af Henrik Wormskjold til Bramminge og Ingeborg Christiane Teilmann, arvede Stamhuset; hun var gift med Christian Rosenørn til Høvsomgaard. Ved hendes Død i December 1817 tilfaldt Stamhuset Datteren Ingeborg Christiane Rosenørn Teilmann, født 1780, død 1861. Hun har efterladt sig et elsket Minde. Den nuværende Besidder Kammerherre Christian Peder Rosenørn Teilmann, for Tidens Justitsminister, arvede ved hendes Død Stamhuset.

Nørholms Hovedbygning er opført af Andreas Charles Teilmann i Aaret 1780 af gule Mursten med Kampstensfod, Sandstensspræbelsler og blaat Tegtag; den er en Etage. Under hele Bygningen er der 4 Alen høje, hvælvede Kjellere med Fijsegulv. Ogsaa tidligere udgjorde Borgegaarden 3 Fløje, af hvilke det vestlige Hus var bygget af Kobbersten til Vinbuerne, og hvori der vare Gæstestuer og daglige Værelser. Sidesløjene vare afstjete dib fra Agerfrog, oprindelig af Bindingsværk og 2 Etager høje. Ved Enden af den søndre Fløj er der nu Indgang til Haven, og ved den nordre Fløj er der Gjennemførsel til Møllekriet og Møllen. Borgegaarden har været omgivet af Grave, hvilke Teilmann skal have laet flyde for at faa des bedre Plads til Kjøkkenhave. Den til Gaarden hørende Vandingsøle er bygget 1792. Nørholm ligger smukt i en Dal ved Barde Åa; paa den vestre Side er Gaarden omgivet af Skoven, paa den østre af Haven. Aaen løber omkring Borgegaarden og Haven og imellem Borge- og Ladegaarden, hvilken sidste er bygget i Aarene 1759 til 1765 af A. C. Teilmann paa et Sted, hvor der tidligere laa en stor Banke; den udgjør 3 sammenbyggede, grunnmurde Lønger. Gaardens ældre Stuehus var bygget af Tver Bind. Nørholm ligger 1 1/2 Mil nordøst for Barde ved den mindre Vandvej imellem denne By og Vejle.

Gaardens Have er omtrent 3 Ldr. Land stor, tildeels i gammel Stil med lige Aller. Foran Hovedbygningen er der et smukt engelsk Anlæg. Den ved Gaarden liggende Skov har en Størrelse af 29 Ldr. Land og bestaar af Eg, Ell, Bøg og flere Slags Naaletræer. En anden Skov paa omtrent 30 Ldr. Land nær ved Hobde Præstegaard, hører ogsaa til Stamhuset.

N Ø R H O L M

i Jylland.

Gaardens Glædeindhold er 600 Tdr. Land Ager, 240 Tdr. Land Eng og omtrent 1300 Land Hebe, Møse og Overdrev. Siden 1859 har den nuværende Besidder, der 1858 overtog Stamhusets Vestyrelse, drevet Gaarden for egen Regning og i den Tid foretaget store Forbedringer ved Markerne og Engene, saasom: Mergling, Indhægning, Engoanding m. m. 3 Nærheden af Gaarden ere 20 Tdr. Land tilplantede.

Ved Stamhusets Oprettelse udgjorde det samlede Hartkorn af alle Slags 877 Tdr. 3 Eptr. „ Fdk. 1 $\frac{1}{2}$ Alb., næmlig: frit Ager og Engs Hartkorn 64 Tdr. 1 Eptr. 3 Fdk., usrit Hartkorn under Hovedgaardene 16 Tdr. 5 Eptr. 2 Fdk. 1 $\frac{1}{2}$ Alb., Møllestrib 14 Tdr. 6 Eptr. 3 Fdk. 1 Alb., Bøndergods: 624 Tdr. „ Eptr. 1 Fdk. 2 Alb. Ager og Engs Hartkorn, Møllestrib af 3 bortfæstede Møller 12 Tdr. 3 Eptr., Bøndergods under Kirkerne 12 Tdr. 2 Eptr. 2 Fdk. og matriculeret Liende-Hartkorn 132 Tdr. 7 Eptr.

Efter den ny Matrifkel udgjorde Stamhusets Bøndergods i Aaret 1861: 693 Tdr. 4 Eptr. 1 Fdk. „ $\frac{1}{2}$ Alb. Ager og Engs Hartkorn, hvilket var delt imellem 225 Gaarde og 51 Huse, hvortil kom 8 Arvesæstegaarde med 42 Tdr. 2 Eptr. 3 Fdk. Hartkorn. Selve Nørholms Hartkorn var 1852 38 Tdr. 5 Eptr. „ Fdk. 2 $\frac{1}{2}$ Alb. Fra 1ste Juni 1861 til 1ste November 1867 har den nuværende Besidder afhændet til fri Ejenbom: 180 Fæstegaarde med samlet Hartkorn 533 Tdr. 6 Eptr. 3 Fdk. „ $\frac{1}{2}$ Alb. Hartkorn og 40 Huse med 23 Tdr. „ Eptr. 1 Fdk. for en Kjøbesum af omtrent 855 Rdlr. for hver Lønde Hartkorn. Af Arvesæstegaardene ere 7 gaaede over til hel Selvejenbom for en samlet Kjøbesum af 7,050 Rdlr.

For Tiden udgjør Nørholm Hovedgaardens eget Ager og Engs Hartkorn 47 Tdr. 7 Eptr. 2 Fdk. 2 $\frac{1}{4}$ Alb., Lunberupgaard har 26 Tdr. „ Eptr. 1 Fdk. 1 Alb., Fridsbad Mølle i Varde Landsogn har 2 Tdr. 4 Eptr. 3 Fdk. 1 $\frac{1}{4}$ Alb., i alt 76 Tdr. 4 Eptr. 3 Fdk. Fæstegodset, 45 Gaarde og 11 Huse, har 136 Tdr. 5 Eptr. Hartkorn; hertil komme nogle Bønder, der ere hentagte under Stamhusets Kirker, andre Bønder, som ere hortarvesæstede til diøse Sognes Skoler, og 60 Tdr. Land Eng under Varde Kjøbsteds Matrifkel, saa at det samlede Ager og Engs Hartkorn udgjør 228 Tdr. 6 Eptr. 2 Fdk. 2 $\frac{1}{2}$ Alb. Til Stamhuset høre Thorsstrup, Horne, Høbbe, Tidstrup og Andsager Kirker med Kirke-Liende og Døse Sogns Rønge-Liende. Det Liende ydende Hartkorn er omtrent 928 Tdr. De Stamhuset tilhørende Fideikommiss-Kapitaler udgjøre 426,273 Rdlr., Bankaktierne 5,300 Rdlr.

En Kapital paa 12,000 Rdlr., hvoraf Besidderen skal svare 4 af Hundrede i Rente, indestaaer i Stamhuset. Af denne Rente udrebes 300 Rdlr. aarlig til fattige Børns Opdragelse og andre nødbliendes Understøttelse paa Gødsset, og 180 Rdlr. deles imellem de lærde Skoler i Ribe, Horsens, Randers, Viborg, Aarhus, Aalborg og Roskilde til Førelse af diøse Vøgsamlinger. Ved Stamhuset er forenet et Familieleगत paa 44,666 Rdlr., til hvilket Sum A. C. Teilmanns Vøgere afhændedes, og som efter hans sidste Billie indfattes i Statskassen. Renterne uddeles af Stamhusets Besidder til trengende af Stifterens Forendres Efterkommere; den mindste Understøttelse er 20 Rdlr., den største 100 Rdlr.

